

OSMANLI ARŞİV BELGELERİ OKUMA KLAVUZU

Orhan Sakin, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2014, 368 s.

Ebul Faruk ÖNAL

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. E-posta: ebulfaruk@gmail.com

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada Osmanlı tarihine dikkat çekici bir ilgi olduğu görülmektedir. Bu artan ilgiye paralel olarak da Osmanlı Türkçesi ve Osmanlı tarih kaynaklarına yöneliş de artmaktadır. Osmanlı tarihi kaynakları denilince hiç şüphesiz Osmanlı Arşiv belgeleri başta gelmektedir.

Osmanlı tarihine artan bu ilgiyle birlikte Osmanlı Türkçesi ve paleografyasına yönelik eğitim çalışmaları da yaygınlaşmaktadır. Ancak arşiv belgelerinden yararlanabilmek için Osmanlı paleografyasını öğrenmek, ilk adım olmakla birlikte yeterli değildir. Daha farklı bir uzmanlığı gerektirmektedir zira altı yüzyıllık Osmanlı döneminde kullanılan alfabe ve yazının yanında belgelerin kendine has dili, terimleri ve sistematığı oluşmuştur. Bu açıdan Osmanlı Türkçesi ve yazısı yanında diplomatika bilgisine de ihtiyaç vardır.

Son yıllarda bu doğrultuda gittikçe çoğalan yayınlar, ya belgelerin yazı ve okunmasına yönelik veya sadece diplomatığıne yöneliktir. Ancak Osmanlı Arşivi uzmanlarından ve yöneticilerinden Orhan Sakin tarafından hazırlanmış olan “*Osmanlı Arşiv Belgeleri Okuma Kılavuzu*” bu iki hususu birleştirmiştir. Böylece Osmanlı belgeleri hakkında eğitim çalışması yapacak olanlar için örnek ve kaynak ihtiyacını karşılayacak bir çalışma meydana getirilmiştir.

Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet çarkının döndürülmesi, resmî görevlerin ifası ve hizmetlerin düzenli ola-

rak yürütülmesi için çeşitli bürokratik organizasyon ve işlemleri gerekli kılıyordu. Bütün bu bürokratik işlemlere ait belge ve yazışmalar, zamana ve fonksiyonlarına bağlı olarak çeşitlilik göstermiştir. *Osmanlı Arşiv Belgeleri Okuma Kılavuzu*, arşivlerde araştırma yapacaklar için lüzumlu olan konular ve en çok karşılaşılan belge türlerinden örnekler seçilerek hazırlanmıştır.

Belgelerin okunması, anlaşılması ve değerlendirilmesinde en önemli hususlardan birisi belgelerin unsurlarının bilinmesi ve belgelerde kullanılan kalıp cümlelerin okunabilmesidir. Belge örnekleri seçilirken özellikle çok kullanılan kalıp cümlelere uygun farklı örnekler seçilmiş, diğer taraftan bu tür cümleler listeler halinde ayrıca verilmiştir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, kitabın hazırlanmasında Osmanlı belgeleri üzerinde eğitim çalışması yapacak olanlara kaynak oluşturmak amaçlandığından, konuların seçimi ve bölümlerin sıralanmasında bu durum özellikle göz önünde bulundurulmuştur. Mesela; belge türleri seçilirken araştırmacıların en fazla ihtiyaç duyacağı türlere yer verilmiştir ancak belgelerin ve bölümlerin sıralaması, nispeten kolay okunabilen nesih yazıların bol kullanıldığı belge türlerinden başlamak üzere daha zor yazı türlerine doğru aşamalı bir seyir takip edecek şekilde yapılmıştır. Diğer taraftan belgelerin okunmasında yardımcı olacak “*tuğra*”, “*takvim*”, “*tarih ve takvim bilgileri*” ve “*Arapça sayılar*”, “*siyakat yazısı ve divân rakamları*” gibi yardımcı konular, yerleri gel-dikçe genel hatlarıyla esere dâhil edilmiştir.

Kitap altı bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde “*hatt-ı hümayûnlar*” üzerinde durulmuştur. Aynı bölüm içinde, konuyla yakından ilgili olduğu için “*telhîs tezkireleri*” ve “*takrirler*” de anlatılmıştır. İkinci bölüm, “*irâde-i seniyyeler*”e ayrılmıştır. Bu bölümde “*arz tezkireleri*” ve “*irâde tezkireleri*” incelenmiştir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerin konusu, Osmanlı belgeleri içinde özellikle tuğralarıyla en çok ilgi çeken “*fermânlar*” ve “*berâtlar*” olmuştur. Beşinci bölümde “*buyurulduklar*” anlatılmıştır. Yine yakından ilgili olduğu için “*arz*” ve “*arzu haller*” de bu bölüme dâhil edilmiştir. Altıncı bölüm ise, belgeler arasında en fazla türe sahip olan “*tezkire*” ve “*tahrîratlar*”a ayrılmıştır. Bölümün sonuna siyakat yazısı ve divani rakamlara ait bilgi ilave edilmiştir. Eser, kısaltma ve bibliyografyayı müteakip verilen örnek belgelerle son bulmaktadır.

Farklı bir metot ile birikimini okurları ile paylaşan Orhan Sakin’e yapacağı yeni çalışmalarda başarılar diliyor, toplumumuzu kültürü ile kaynaştıracak, öğretici orijinal çalışmaların artarak sürmesini temenni ediyoruz.

